

Daşdeşen / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

Daşdeşen / hekaýa

DAŞDEŞEN

Gezen derýa oturan gümra diýleni. Dostlarym bilen daglara syýahat etmegi otursak-tursak heň edip ýörenem bolsak, hiç ugrugy bermedi. Ahyry özüm ugruna çykmalý boldum.

"Ýola çyksaň ýoldaşyň düzet" diýlenini tutup, göwün halar, biri dil bilyän, beýlekisi ýol bilyän, il halar dostlarym bilen ýola çykdyk.

Minnetsiz, maşynnymyzam guşdan ūrküp duran göwnüñdenem ýokarda atylyp barýar.

Biz gezelenji Gyzylarbat etrabynyň dag obalaryndan başlamagy mūwessa bilip Hojagala tarap ýöräp ugradyk.

Dag ýollaryna belet sūrūjımız, maşyny gyssaman deräň içi bilen sūrūp barýar. Üstümize abanyp duran gaýalary synlap barýarys. Ýoly ýarpylaberenimizde, hamana, geleni-gideni hasaba alýan serhetçiler ýaly, äpet guşlar ganatlaryny ýaýman, aşak - ýokaryk iýnişip, bizi garşyladylar.

Ymarat obasyny daşyndan synlap oñduk-da, deñinden geçip gitdik. Gün ýaşmaga az galanda Bendesen obasyna, köne dostumyzyň öýüne myhman bolduk. Bizi güler ýüz bilen hormatlap myhman aldylar. Hal-ahwal soraşyp, gjijàň bir çenine çenli oturdyk.

Dag adamlary myhmansöyer ekeni. Bizi hormatlap goňşy-golamlary salama gelip, gije çenli söhbetdeş boldular. Öýüne myhmançylyga çagyranlaram boldy.

Ertesi ir bilen, öý eýesi bize dag içiniň täsinliklerini görkezmäge, biz bilen gaýtdy. Biz, Garrygowaga gelip düşdik.

Ine-de, Magtymguly Pyragynyň waspyny eden, şo-ol Garrygowagy. Bir tarapy açık bassyrma meňzeş. Gowagyň içinde dag jerenleridir çekene mallaryň saýalaýandygy mese-mälîm görnüp durdy.

Beýle ýanynda her şahasy ineriň bilindenem ýogyn, mūň ýaşly, (belki-de adam ata duşly) uzyn boýly çynarlar, mūň ýyllyklaryň salamyny gowşurýan ýaly, çala başlaryny yrap durlar. Çüýjükli miwesinden hödür edip, şahalaryny sallap duran dagdan agajynyň miwelerini eliňi uzadyp alyp durmalydy (dagdanyň miwesine çüýjik diýilýär)...

Gudrat görevin diýseň daglara bar diýleni. Ynsanlara ybrat almaga tebigatda zat kän.

"Bir karary bolan berkarar bolar" diýleni . Bag bir ýerde oturmasa hasyl bermez- diýyärdi atam.. Köki daşda köňli bossanly daragtalar, daşa kökünü urup, miwesine súyt, súýji tagam berýän bu baglardan neneň ybrat almajak. Men bu gözellikleň täsirinden çykyp bilmän durşuma, ýoldaşlarymyň çağyranyny-da eşitmändirin. Ikilenç çağyrdylar.

Olar gowagyň sag tarapyndaky dik gaýaň ýüzünden hat okajak bolýan ýaly bir nokada garap durdylar.

Men baramsoň, olar maňa garap:

- Aşyr, hol gaýaň ýüzündäki höwürtgäni görýärmiň?!
- Hawa görýarin.
- Ana, şol Daşdeşeniň howürtgesi. Şony almanyň ebeteýini tapman durys-diýdi. Men düşündim. Ýoldaşlarymyň biri belli mirasgär, muzeý işgäridi. Men kes-kelläm garşı boldum. Olar Daşdeşeniň höwürtgesini okuwçylara görkezip, guşlaryň bu hupbatly zähmeti hakynda gûrruň berip, höwürtgäni muzeýde eksponat hokmünde goýaslarynyň gelýänine-de düşündim. Olaryň maňa haýyış edip durmasy hem birgeňsidi. Hamana, men eýesi ýaly.

Tey ahyry, üçüsi üç ýerden özelenişip duransoňlar ylalaşmaly boldum. Iň ýaman ýerem, "öz eliň bilen alyp ber" diýdiler.

Eginlekden, etli ganly, pälwan sypat şofýor ýoldaşy myň egnine mündüm-de, gaýa söyenip durdym. Elime çekiçdir demir súmeri alyp höwürtgäniň daşyragyndan tyrk-tyrk edip goparmaga başladym. Gaýaň ýüzündäki oýuk ýeriň daş töweregini gipsden palçyk edip, jüründigi bilen güberçek formada ýasaýsyny görsediň. Eger, eger... Goparmag-a beýle-de dursun, ellemäge-de dözer ýaly däldi. Bir ýerden gipsi tapmaly. Agzyň bilen suw daşap palçyk edip, jüründigi bilen súnnäläp güberçek formada

ýasamak üçin dizaýner bolmaýsaň....

Men usullyk bilen ketegiň agzyny açdym. Heniz ýaşalmandyr. Täze çatynja üçin niýetlenen borly. Içine maýdajyk tūýdūlen otjagazlardan dūselen ekeni. Agzyna-da dagdanyň çybygyndan "Girmek gadagan" diýlen ýaly atanak gerdelipdir. Görsene muny! Meniň şobada, öýmۇzdäki sallançak göz öñüme geldi. Ejemiň bizi gözden dilden gorasyn diýip, dakyp goýan dagdanjygy ýadyma dūşüp elimdäki sūmeri sypdyranymy duýman galdym.

Meni egninde göterip duran ýigidiň gulagyny gyrdap ýere gaçdym.

Görsene muny! Yrym etmek ynsanlarda bardyr diýip pikir edişim ýalňş eken-ä... Özuniň polat ýaly çunkidir aýaklary bilen daşdeşen-ä daşy köwüp gaýaň ýüzünden,(tekiz ýerem däl) öý ýasanmaly, akylyny göwhere deňeýän bir ynsanam ony ýikmalymy?

Garaž höwürtgän-ä goparyp ellerine berdim-de, ýere dūşüp, birine- de söz gatman maşyna tarap ýöräp gaýtdym. Ýoldaşlarymyň näme karara gelenini bilemok. Bizi myhman alan dostumyz bilen şol ýerde hoşlaşyp, ýene ýola dūsdük. Indiki barjak obamyz Saýwan obasydy. Bu oba giren ýeriňde, bugdaýy orulyp, mal örüsine öwrülen meýdana gözün dūşýär. Her kim içki oýlanmssy bilen dymyp barşymyza, birden maşynymyz saklandy. Şofýor ýigit bize seredip:

– Bäh, eşek sūrūsi bar diýseler ynanmazdym. Sygyrlar hezil edip otlap ýör diýjek boldum weli bular eşek sūrūsi eken-ä! Her kim bir zat diýdi. Meniň pikirimçe eşekleň arkasyna şemal çalan bolsa, adamlar birneme gurplanan bolmaly. Her kim maşyndyr motor edinendir.

Bah, janawerler... Dyzynyň bekärine- de garaşman ýük urlup ýagyr bolan janawerleň gerşiniň ýarasydyr biliniň ýagry bitewersin. Eti haramam bolsa hyzmaty halaldyr. Muňa eşek diýesiňem gelenok. Kakam pahyr-a eşege garyp galdyran diýyärdi.

Gurbangeldi aga diýerdiler bir goňşymyza:

– Bäs tūmenlik eşegim bar, bäs mūň tūmenlik abraýym bardiyärdi.

Goý, ine-gana gezibersinler.

"Eşek arpadan doýup olse, özünü şehit saýar"- diýip ýöne ýere aýdylan däldir. Aňyrsynda bir hakykaty bolmaly oň.

Biz bu gije muzeýçi ýoldaşyymyň bile okan ýoldaşynyňkyda myhman boldyk. Gowý adamlar ekeni, gujak açyp myhman aldylar. Söwüş edip, oba adamlarynam çagyryp hezil berdiler. Gije-de bir çaka bardy diýip, obadaşlary biz bilen hoşlaşyp gitdiler. Dūşek atylansoň menem ýerime geçip ýatdym. Ýadawlykdanmy, nämemi, esli wagt ýatyp bilmän, ahyry uklapdyryn...

– Ynha, hälki höwürtgäň ýany. Beýle ýanymda maşynymyz dur. Men maşyna tarap ýöräp ugranymam şoldy welin, üstümden pasyrdap indi bir bela. Ganatlary bilen ýüzüme urýar hem aýaklary bilen depämi dyrnap deşäýjek bolýar. Men zordan özümi maşyna atdym. Garrygowagyň agzynda üýşüp oturan bir sürü guşlara gözüm düşende bar zat düşnükli boldy. Bular, hamana alamançylardan goranmaga üýşen oba adamlaryny ýadyma saldy. Wah, göwnüme getirenim alnyma geläýmelimi diýsene. Elimi degirjek däldim şol ketege. Bular şol tūpbozar talañcyny ýesir alyp, indi jeza bermäge gelipdirler. Olar maşyny çala kakdyryp uçup geçirip, uly gykylyk bilen daşy whole gabadylar. Bir zatdan gorksam doga okaýardym. O dagy diliňe geläýse nädersiň. Birdenem imisalalyk boldy. Bir uly guş maşynyň üstüne gelip gondy. Megerem serdarydyr. Indä bolaýdy öydýän, diýenim şoldy welin, olaň barysy maşyna urdylar özlerini. Ozalam ýapgydyrak duran maşynyň aşak tigirlenip gaýdanynam duýmandyrym, edil gorpuň gyrasyndan inensoň görüp ýetişdim. Indi giçdi...Waýý..

Çırkin sesime öýüň eýesi oýanyp:

-Basyrganýaňyz, turaweriň inim! -diýip başujymda duran ekeni. Utanyp, daş çykyp gitdim. Dolanyp gelsem barysyny örütüpdirin.

– Nämé boldy- da nämé boldy – diýip, sorag baryny berdiler. Men bolan wakany gûrruň bermekden saklandym-da:

– Özümem haýran- diýip, başdan sowma jogap berip oñaýdym. İçimden bolsa, öý eýesiniň bu wakany eşidäýse:

– Päheý-de weli. Meniň myhman diýip söwüş edip hormatlan adamlaryma tūpbozar alamançy ekeni-diýäýmesin diýip, howatyr etdim-de, bu syry açman özüm bilen alyp gaýtdym. Meňki nädogry bolaýmagam ahmal. Ýöne meniň:

Müň ýaşly çynarlar dag erenleri,
Ýene görsem diýdir bir görenleri.

Aw edip ynjytmaň dag jerenleri,
Daglaň bize inen sili bar, sili.

Derelerni synlamaga göz gerek
Waspyny etmäge sözüň uz gerek.
Barsaň myhmansöýer, jomart ak ýürek,
Daglaň daga meñzeş ili bar ili.

– diýip, bu setirleri özüm ýazypdyma. Ýeri, bu edýän işiň näme?! Hawa, daglaň ilinem gördüm, silinem.

He-eý çyg súýt emen adam, sen dūzelmän geçjegow...

20.01.2017.ý

Aşyr Salyh Ogly.

Hekaýalar